

Sola Moricji 1/2 platu

pride iskat,

522

50

1 Kupaj

KRONIKA

ljudske mučilnice

pri

D. Mariji v puščavi.

Sestavil

Fran Praprotnik,
nadučitelj.

MARIBOR.

Založil pisatelj. — Tiskal J. Leon.

1884.

KRONIKA

II 263255

Iz dnešnega dne

D. Mariji v pusevi

D 481/1974

MARIBOR

Narodna ljudska knjižnica

1974

Predgovor.

Že pokojni knez in škof lavantinski A. M. Slomšek je sprožil misel, da bi se imenitnejši dogodki krajev, cerkev in šol zapisovali v posebnih krajevnih, cerkvenih in šolskih kronikah. Tudi je vsem šolskim in cerkvenim predstojnikom razposlal ukaz, s katerim jim veleva, da spisujejo cerkvene in šolske kronike. Vendar se je to povelje vladikino radi raznih uzrokov le deloma izvrševalo.

Ko se je l. 1870 šola ločila od cerkve, ukazal je visoki deželni šol. svet vsem šolskim vodstvom, da prej ko slej začnejo sestavljati in spisovati šolske kronike. Ta ukaz dež. šolsk. sveta je gotovo vse hvale vreden. Šolske kronike zbrale bodo mnogo prav zanimivega gradiva, katero bode v svojem času tudi zgodovinopisecu naše ožje domovine dobro služilo.

Da je spisovanje kronike jako mudno in trudapolno delo, pritrđil bode vsak, ki je kedaj katero sestavljal. Največ težave pripravlja iskanje potrebnih listin. Vendar se to nikomur opustiti ne more, kdor hoče, da kronika ne bode brez vse veljave. Samo površno popisati, kar se lahko in bolj po naključbi nego po natančnem izerpljevanju zbranih in istinitih virov izvé, res ni težavno, vendar je tako delo plitvo, nezanesljivo in tedaj tudi brez prave vrednosti.

Nastopivši tukajšno službeno mesto, začnem takoj poizvedovati po pisanih in nepisanih virih in trud moj imel je dovolj uspeha. Nabralo se je dokaj starih, šole se tikajočih listin, katera so mi prav dobro služila, ter marsikaj pojasnila o čemur se popred ni ničesar vedelo. Obrnil sem se tudi do še živih, nekđaj tukaj delujočih učiteljev s prošnjo, da mi povedo vse, na kar se še iz svojega časa spominjajo. Možje, kakor Fr. Vučnik, Martin Pristernik in pokojni Janez Koemut, so mi prav radovoljno ustregli.

Kolikor je bilo mogoče, uporabljalo se je tudi ustno izročilo že bolj priletnih oseb v župniji.

Da bi bilo to de'lo po vsem popolno, se nikakor ne more trđiti. Zlasti bi se bila doba 1850—1870 v marsičem natančneje opisala, ako bi ravno iz tega časa ne manjkala skoraj da ne vsa šolska pisma, kar je jako obžalovati.

Naslednikom pa se naročuje, da pričeto dele vestno in natančno nadaljujejo.

D. Marija v puščavi, dne 1. maja 1884.

F. Praprotnik,
nadučitelj.

I. Stara šolska doba.

Kedaj se je šola ustanovila?

Leta 1786 se je tukaj ustanovila kuracija. Mogoče je, da so že takratni kurati začeli otroke poučevati v kršanskem nauku in nekoliko morebiti tudi v čitanju. Redna vsakdanja šola pa se je pričela leta 1814.

Svedoči nam to še ohranjena knjižica, v katerej so tukaj delajoči učitelji zaporedoma potrjevali resnični prejem svojega plačila (nekoliko v zrnju, nekoliko v denarjih) pri kmetu Prodnerju*). Ker je napis tej knjižici in prvo potrdilo pisano z isto roko, tedaj se sme sklepati, da se je knjižica l. 1814 pričela, kajti se tega leta prvokrat prejem zbirce potrjuje. Prvi tukajšnji učitelj je bil tedaj tisti, ki je prvi s svojim podpisom potrdil, da je svoje plačilo resnično prejel. S to vestjo se popolnoma vjema tudi ustno izročilo. Jožef Goričan, rojen leta 1800 je vedel povedati, da je bil kakih 14 let star, ko se je šola pričela ter se še spominja učitelja, ki je, tukajšno službo nastopivši, za šolo sposobne otroke po župniji popisoval. Zapisal je tudi njega, pa ker so ga oče nujno doma potrebovali, šole ni mogel obiskovati. Štefan Witzmann, roj. leta 1783 je pa dejal, da je 20. leto že navršil, ko se je tukaj šola začela.

Po vsem tem smemo tedaj l. 1814 smatrati kot tisto, katerega se je redni vsakdanji pouk pričel, kot tisto, katerega se je tukajšnja učilnica ustanovila.

Prvi učitelji.

Prvi je tukaj poučeval neki Weistegger l. 1814—1816. Bil je baje še mlad mož, katerega so pozneje vzeli v vojake, od koder se ni več povrnil. Njega je nasledoval Mayer l. 1816. Za tem je prišel Dimež l. 1817. Le-ta je bil doma blizu Hrovaškega, kar je pričal nja hrovaškemu jeziku podoben govor. Leta 1818, 1819 in 1820 ni bilo učitelja, ter je takratni kurat Vido Žigert tudi v vsakdanji šoli poučeval. L. 1821 pa se je učiteljska služba prvokrat definitivno podelila J. Hoiselnu, ki jo je do l. 1821 oskrboval.**)

Šolsko poslopje.

Šolska izba priredila se je v takratnem duhovnišču. Le-to je bilo malo leseno poslopje, stoječe ravno tam, kjer stoji sedajno duhovnišče in šola. Leta 1819 ali 1820 se je to poslopje predelalo in povečalo. V tem predelanem hramu napravili so se poleg duhovnikovega stanovanja še posebič prostori za šolo in učitelja. Učitelj Fr. Vučnik nam obnovljeno poslopje tako-le popisuje: „Prizemeljski del je bil visoko vzdignjen, tik zemlje pa so bile kleti. Učiteljeva klet je še sedaj poprejšna, le dervarnica je prizidana. Vrata v klet so bila od zunaj proti jugovzhodu. Nad kletjo bila je šolska izba in učiteljevo stanovanje, proti severozahodu na breg naslonjena pa kuhinja. Duhovnišče je bilo proti jugovzhodu, kakor sedaj, ter je bilo lahko priti iz šole v duhovnišče, po mostovžu skozi vrata v župnikovo vežo. Obojno, šola in duhovnišče je bilo pod enim krovom s skodlami pokrito, pol podstrešja učiteljevega, pol pa župnikovega.“***)

*) Našla se je ta knjižica pri kmetu Francu Witzman; da si je dokaj listov izrganih je vendar jako važna listina.

**) Tudi J. Goričan je še pomnil, da so bili pred Hoiselnom 3 učitelji tukaj; on je tudi omenjene podrobnosti o njih povedal. Imena vseh treh pa najdemo na prvi strani že prej imeno ane knjižice.

***) Bivši tukajšnji učitelj Fr. Vučnik je to poslopje v glavnih potezah iz spomina narisal. Po tej sliki je potem J. Rohus, bivši oskrbnik v Falskem gradu, narisal poslopje, katero ti kaže podoba l.

Šola in duhovnišče ogenj uniči.

Leta 1852. v 12. dan meseca junija je šolsko in duhovniško poslopje dotal pogorelo. Ta požar nam učitelj Fr. Vučnik s sledecimi besedami popisuje - „Meseca junija (12.) vnel se je neko jutro mej 2. in 3. uro v združenem šolskem in župnijskem posloppju ogenj. Po pripovedi župnikove dekle, spavajoč. na izbi, začela je goreti s škodljami krita streha ob severno-zahodni strani, Ogenj se je tako hitro širil, da smo komaj življenje rešili in dve ženski sta onesrečili. Jaz sem zgubil vse. Tuji ljudje prihruli so v hram, ter so vse kar jim je prišlo v roke skozi okna zmetali, kjer je ali zgorelo, se podrobilo ali pa razvleklo. Gostača zgorela je do oglja, že imenovana dekla je pa vsled hudih po ognju prijetih bolečin čez 4 dni umrla. Obe sta spale na dilah pod streho.“

Požar je nastal po žarečem pepelu, katerega je župnikova kuharica v nekem zaboju pod streho shranjevala.

Poslopje se z novega postavi.

Da bi šolski pouk do postavljenega novega poslopja popolnoma ne prenehal, najela se je v jeseni l. 1852 soba pri cestnem pekarju (Strassenbäck). Vendar tukaj radi vednega nemira v krčmi poučevanje ni šlo prav izpod rok. Tudi šolsko obiskovanje, katero je bilo popred prav redno, se je vsled tega znatno na slabše obrnilo. Pa vkljub vsem tem okolščinam se je novostavljenje od leta do leta zavlačalo, večidel radi tega, ker se občina, cerkev in verski zaklad o vsaksebnih doneskih niso mogli sporazumeti.

Še le l. 1856 pride v največji zimi stavbeni navod (Baucommission) iz Gradea, ogleda prostor, ter izdela črtež, kateri se je potem s prevdarkom vseh stroškov vred predložil naučnemu ministerstvu, da ga odobri.* Le-to je z odlokom s 26. aprila 1857 šte. 7918 dovolilo, da se sme novo poslopje po predloženem črtežu, kakor ga je izdelalo stavbeno ravnateljstvo (z dne 20. junija 1855 in 22. aprila 1856) staviti, ter je odobrilo tudi v to zgradbo preračunjene stroške v znesku 11.918 fl. 20 kr. stare veljave.

Stroški so se pokrili z doneskom verskega zaklada znašajočim 5983 fl. 15 kr.; 1000 fl. se je vzelo iz cerkvenega premoženja. Pomanjklaj v znesku 4935 fl. 7 kr. doplačala je župnija.

Dražba.

Pri minuendo-dražhi dne 3. jun. 1857. l. je Jožef Waleher, posestnik v Ruti novostavljenje poslopja prevzel za 11.898 fl. Pri davkariji v Mariboru položil je podjetnik 1190 fl. globe.

Zvršitev poslopja.

Namestnija v Gradeu je z odlokom z dne 25. jun. 1857. l. predloženi dražbeni zapisnik odobrila, ter naznanila, da proti novostavljenju poslopja nima oporekati. Podjetnik Jožef Waleher se toraj pooblasti, da poslopje postavi.

Dne 20. jul. 1857. l. je stavbeni urad v Mariboru v navzočnosti podjetnika in graditelja J. Schreiner-ja iz Arveža selišče izmeril in obkolil.

Sedaj se je stavljenje takoj pričelo. Do jeseni tistega leta se je zidovje toliko dodelalo, da se je moglo spraviti pod streho. Drugo leto do vseh svetnikov bil je hram popolnoma dodelan.

Dne 3. nov. 1858. l. preselil se je učitelj v svoje novo stanovanje.

Poslopje se ôgleda.

Dne 11. avg. 1859. l. prosil je podjetnik J. Waleher, da se poslopje uradno ôgleda. Le-ta prošnja se usliši in dne 28. nov. tist. l. pride okrajni zemljemerec Zistler, ter v nazočnosti vseh županov, cerkvenih ključarjev, kuratorja, stavbenih ôgled poslopje natančno preišče in ogleda, ter posledno izjavi, da je zgradba v vseh svojih delih dobro in vestno izpeljana.

***) Takratni učitelj Jan. Kocmut pripoveduje, da je sestavil prošnjo do Njih Veličanstva, da se storé potrebni koraki v novostavljenju šole. To prošnjo podpisali so vsi učenci. Odgovor na to je bil stavbeni navod, ki je prišel tukajšnje razmere ogledovat.

Pri tej priložnosti ocenile so se tudi stavbe, katerih sicer ni bilo v črtežu ki so se pa vendar kot jako potrebne pripoznale ter se je za nje odločil znesek 752 fl. 1 kr. st. v.

Po vsem se je toraj pri novostavljenju poslopja porabilo 12.650 fl. 1 kr. stare veljave.

Notranji šolski prostori.

Poslopje se je stavilo z nadstropjem, pa ne povsem, temveč le deloma. Za šolo priredila se je — proti volji občine — le ena soba proti severo - izhodu. Streha nad to izbo bila je toraj poševno prislonjena, tako, da si misliti, da se je del poslopja pozneje prizidal. Pod šolsko izbo naredili so prostore v der-varnico. Učiteljevo stanovanje je pod župnikovem in sestoji iz dveh izb, kuhinje in jedilnice. V sobi proti bregu stanoval je popred hlapec, ki je učitelju pomagal cerkovniška opravila oskrbovati. Sedaj je ta izba učitelju v porabo prepuščena. Klet ima učitelj pod svojim stanovanjem.

Šolski troški.

Kolikor je še iz ohranjenih šolskih računov razvidno, potrošilo se je za potrebo pri tukajšnji šoli v letih:

1847,	46 fl.	5 ² / ₃ kr.	(patron 15 fl. 45 kr.,	dominij 18 fl. 30 kr.,	občina 13 fl. 21 kr.)
1849,	61 „	30 „	(„ 23 „ 40 „	ostanek 37 „ 40 „	pa občina.)
1850,	78 „	25 „	(„ 30 „ 1 „	„ 48 „ 23 „	„ „)
1851,	73 „	55 „	(„ 26 „ 53 „	„ 47 „ 1 „	„ „)
1852,	113 „	52 „	(„ 40 „ 26 „	„ 73 „ 26 „	„ „)

Da so l. 1852 troški tako močno poskočili, temu je bil vzrok najemščina, ki se je morala od najete šolske izbe in učiteljevega stanovanja plačevati.*)

Koliki so bili šolski troški v poprejšnih in poslednih letih do 1870 o tem nimamo nikakih izkazov.

Šolsko okrožje.

Se je li šolsko okrožje že pred letom 1850 natančno določilo ali ne, nam ni znano. Iz tega leta pa je še ohranjena listina, iz katere izvemo, da je bila k šoli D. Marije v puščavi vsolana občina Činžat, (Ruta in Činžat); iz občine sv. Lovrenea pa hišne štev.: 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 112, 115, 119 in tovornica; iz Rottenberga hiš. štev.: 17, 43, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 69; iz Kumena hiš. štev.: 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73 in 74.

Župnijska in šolska občina bile sta tedaj enako veliki, kakor še dandanašnji.

Šolsko obiskovanje.

Kolikor se starejši prebivalci v župniji še spominjajo, pohajalo je početkom kakih 20, pozneje kakih 30—50 učencev v šolo. Ko se je pa korist šole čedalje bolj spoznavala, jelo se je tudi obiskovanje šole izboljšavati tako, da je l. 1850 že 78 učencev v šolo hodilo. V letih 1850—1870 je bilo po 80—90 šolo obiskajočih otrok.

Se je li že pred l. 1850 tudi po nedeljah poučevalo, ne vemo. Kakor priča še ohranjen zapisnik, bilo je l. 1850, 35; v letih 1853—1858 pa 20—25 učencev v nedeljski šoli.

Patron.

Patron tukajšnje župnije in šole je bil verski zaklad in nja zastopnik deželni glavar, kateri je zvrševal vse mu pripadajoče pravice in dolžnosti.

*) Po koliko je moral verski zaklad kot patron, dominij in občina k vsakoletnim šolskim troškom prilagati, to so določevali dvorni ukazi z dne 10. dec., 5. avg. in 8. maja 1788; potem gubernijski razglas z dne 3. maja 1789 in pa navodilo za okrožne urade ašolskih stvarih v 4. oddelku izdano v Gracu dne 16. dec. 1786.

Učitelji.

Prvi trije učitelji, namreč Weistegger (1814—1816), Mayer (1816) in Dimež (l. 1817) bili so tukaj začasno nastavljeni.

Prvi stalno nameščen učitelj je bil J. Hoisel, doma iz Selnice. Tukaj je deloval od l. 1821—1825. Od tod se je podal k sv. Križu pri Slatini, kjer je tudi umrl.

Nja naslednik je bil Franc Jakob*) roj. pri sv. Lovrencu v puščavi, od l. 1825—1848. Ta mož je bil za svoj čas dovolj izobražen ter je tudi kot učitelj mnogo veljal. Zlasti je nja strogost še do današnjega dne v spominu ljudstva ostala. V poslednjih letih svojega službovanja pa se je v razne spletkarije zamotal ter se je z ljudmi tako hudo sprl, da je bil prisiljen svoji službi odpovedati se. Storil je to dne 25. marca 1848. l. podavši se v zasebno življenje. V Tacerjevi hiši, katero si je bil že kot učitelj kupil, živel je odsihdob kot krčmar. Umrl je dne 1. marca 1863. l. Nja pozemeljski ostanki počivajo na domačem pokopališču. Vzidana nagrobna plošča ima ta-le napis:

„Hier ruhet Herr Franz Jakopp
Gestorben am 1. März 1863 im 60. Lebensjahre.“

Izpraznjeno službo je Janez Koemut od 16. aprila do 18. septembra provizorično oskrboval.

Z dekretom z dne 9. avg. 1848. l. štev. 2157 je škofijski konzistorij v Gradu Franca Vučnika stalnim učiteljem tukaj imenoval. Ta mož se mora k najboljšim tukajšnjim učiteljem prištevati. Po svoji izobraženosti, katero si je po neutrudnem učenju in čitanju pridobil, prekosil je vse svoje stanovske sovrstnike. Pri tem pa je bil ljubeznjiv prijatelj otrok in jako vesten in sposoben učitelj. Obžalovati je samo, da je čez malo časa, namreč 1853. l. ko je 4 leta, 7 mesecev in 25 dnij tukaj služboval, to mesto zapustil, preselivši se na Muto.**)

Janez Koemut se sedaj drugokrat odloči, da začasno oskrbuje izpraznjeno učiteljsko službo. V tej lastnosti je bil tukaj od 7. maja do 20. julija 1853 l.; potem pa se mu je služba stalno podelila. Ostal je tukaj do 25. decembra 1858 l. Mnogo težav mu je bilo prenašati, kajti je skoraj ves čas poučeval pri cestnem pekarji, kjer je bilo radi vednega nemira v krčmi prav težko uspešno učiti. Z dekretom z dne 27. oktobra 1857. l. štev. 3558 bil je v Ruše premeščen, kamor je dne 22. decembra 1858. l. odšel.***)

Martin Forko je sedaj začasno oskrboval službo do 29. junija 1859. l.****)

Vincenc Koemut, kateremu se je služba stalno podelila, ostal je tukaj od 1859—1875. leta.

Pomožni učitelji.

Kot pomožni učitelji, katere je ljudstvo sploh kantorje (Cantor) imenovalo, službovali so tukaj: Franc Meško l. 1843; Jernej Marko l. 1845; Martin Priesterik l. 1848; Jožef Stöger l. 1863.

Učiteljski dohodki.

Ker je bila popred orglarska, cerkvena in učiteljska služba zjedinjena, zato je tudi učitelj večino svojih dohodkov vlekkel iz zjedinjene orglarske in cerkvene službe, med tem, ko kot učitelj dostikrat določenega plačila ni imel.

Dohodkov tukajšnjih učiteljev ni možno več natančno določiti, toliko se pa sme reči, da za svoj čas niso bili ravno slabi.

Od leta 1848 dobival je učitelj iz verskega zaklada po 70 fl. 26 kr. in iz šolskega zaklada po 25 fl. vkup po 95 fl. 36 kr. na leto stare veljave. Nadalje je imel imenovano zbirco ajde. Dobival je po 15—20 mernikov ajde, ki

*) On sam se je napačno pisal Jakópp.

***) Fr. Vučnik in nja brat Mihael Vučnik sta doma pri Kozolu v bližnjem trgu sv. Lovrenca. Oba sta bila vrla učitelja. Sedaj živita v pokoju v Selnici pri Dravi.

****) V Puščavo se je odločil ruški učitelj Frenkovič, ki se je pa rajši službi odpovedal, nego da bi jo bil tukaj nastopil.

*****) Po odhodu Koemutovem se je hočki pomožni učitelj Fr. Jurko semkaj odločil. Ker ga pa takratni kurat Škof nikakor ni hotel sprejeti, češ, da je preotročji, se je mesto nja M. Forko sem poslal.

je po odbitih troških še kakih 50 fl. vredna bila. Največ je pa dobival od cerkvenih opravil, katera so se tukaj, ker je bilo prebivalstvo dokaj premožno, jako dobro plačevala.

Šolnine se je početkom po 2 fl., pozneje 1 fl. 57 $\frac{1}{2}$ kr. od glave plačevalo, kar je na leto okolj 100 fl. zneslo.

Učitelj Fr. Vučnik piše o svojih tukajšnih dohodkih tako-le: Kot učitelj dobival sem takrat šolnino od otroka po 2 fl. v srebru, kar je znašalo okolj 160 fl. na leto; razun tega je donášala žitna zbirca po odračunjenih troških, recimo 16 vaganov ajde po 3 fl., 48 fl. Cerkovniški in orglarski dohodki so bili še koj zdatni, ker sem nekaj vlekel iz ustanov, nekaj od pogrebov, nekaj pa kot orglar za orglanje pri pétih mešah itd. Po vsem vkup smem računiti 400 fl. letnih dohodkov iz zjedinjene učiteljske, orglarske in cerkovniške službe, — za tedajni čas še kaj dobro plačilo, ker je takrat 400 fl. več zaleglo, kakor sedaj 600 fl.

Pomožnega učitelja je moral stalni učitelj z vsem, razun obleke, preskrbeti. Daval mu je tudi, kakor je bilo nja premoženje, večje ali manje letno plačilo, nekaj malega dobival je pomož. učitelj tudi od pogrebov. Obče pa je nja letni zaslužek le redkokedaj več nego 50—60 fl. znašal.

Šolsko-cerkveni opravlilni odbor.

Z deželnim zakonom z dne 17. avgusta 1864. l. vpeljali so se šolsko-cerkveni opravlilni odbori. Delokrog teh novih oblastij obsegal je vse šolske zadeve, izvzemši pouk, ki je tudi še zanaprej izključljivo pod cerkvenim nadzorstvom ostal. V obče je opravljal ta odbor vsa tista opravila, katera opravlja sedaj krajni šolski svet.

Odbornike volili so občinski zastopi in sicer iz vseh všolanih občin le v enem volečem oddelku. Takoj po volitvi si je odbor izvolil tudi svojega načelnika. Po koliko udov je tukajšni cerkveno-šolski odbor štel, nam ni znano.

Delovanje tega odbora pa se je še le potem začelo, kadar ga je odposlanec okrajnega glavarstva v nja delokrog upeljal. Doba nja delovanja trpela je tri leta. Ko je ta čas dotekel, volilo se je z novega na isti način, kakor popred.

Prva volitev cerkveno-šolskega opravlilnega odbora je bila tukaj l. 1864; druga pa 1868. Obakrat je bil Jožef Korman, posestnik v Ruti v načelnika izvoljen.

Ko se je proglasila nova šolska postava dné 15. maja 1869 l. prenehalo je delovanje tega odbora gledé šole, in vsa dotična opravila prevzel je krajni šolski svet.

Šolsko nadzorstvo.

Nadzorstvo in vodstvo vsega šolstva bilo je početkom deloma v rokah posvetnih oblastij; za cesarja Franca I. pa se je po vsem duhovskim oblastim izročilo. Po polit. ust. (§ 1 in § 2) je bil prvi in neposredni nadzor v vsakem kraju izročen tamošnjemu dušnemu pastirju, njega pa je nadzoroval dekan. Le-ta se je imenoval okrožni šolski nadzornik, in bila mu je dolžnost, da vsako leto vsaj jedenkrat vsako v svoji čekaniji obišče, in o njenem stanju natančno poročilo konzistoriju odpošlje.

Navadno je dekan ob koncu leta šolo obiskal. Pri tej priložnosti vršila se je očitna skušnja. Tukajšni okrožni šolski nadzornik je bil vsakčasni Hočki župnik ali pa nja namestnik.

Pri vsakem konzistoriju je bil škofijski šolski nadzornik (Diözesan-Schul-Oberaufseher), ki je bil ob enem kanonik, ter je šolstvo pri posvetnih oblastvih zastopal. Za časa, ko je pripadal del slov. Štajerja k sekovski škofiji, bili so višji šolski nadzorniki:

Franz Sal. Gruber 1846—1849

Matija Gruber 1849—1855

Janez Gödl 1855—1859.

Dne 4. septembra se je sedež labodske škofije od sv. Andreja na Koroškem prestavil v Maribor, ter se je poprejšnji slovenski del škofije združil z lavantinsko. Od tistega časa bili so višji šolski nadzorniki:

Janez Vošnjak 1859—1864

Lovrenc Vogrin 1864—1868

Ignac Orožen 1868—1870.

Ko se je dežela početkom leta 1859 politično v okrajna glavarstva razdelila, nastavili so se tudi čisto svetni šolski nadzorniki, ki so prilično šole obiskovali. Od teh so nam znani:

Janez Hormann
Dr. Anton Jariš
Dr. Franc vitez Močnik.

Šolski ogledi.

Za vsako šolo posebe imenoval se je šolski ogleda. (§ 153 pol. ust.) Njegova dolžnost je bila, da je skrbel za dobro stanje šolskega posloplja, ter da je po svoji moči, v sporazumljenju z učiteljstvom pouk pospeševal. Od tukajšnjih šolskih ogled so nam znani:

Karl Witzmann, obče imenovan puščavski pekar,
Jožef Kormann, posestnik v Ruti, 1846,
J. Trunkl, trgovec z lesom 1847—1851,
Jožef Kormann, posestnik v Ruti 1847—1870.

Dnevni poučni čas.

Čas dnevnega pouka je določeval v soglasju z učiteljem, občino in šolskim ogledom župnik, ozirajoč se vsikdar na krajne razmere. (§ 82 pol. ust.)

Tukaj se je po 4 ure na dan poučevalo, in sicer celodnevno navadno od 9—11 dopoldne in od 12—2 popoldne; včasih pa tudi od 10—12 dopoldne in od 1—3 popoldne.

Počitnice.

Na šolah po deželi začele so se vsakoletne počitnice z dnem, v kateri se je šolsko leto z očitno skušnjo končalo. Navadno se je ta skušnja vršila v drugi polovici avgusta ali pa prve dni septembra. Trpele so počitnice do 1. novembra, tedaj navadno po 2 mesca, da-si je po politični ustavi (§ 88) le 5 jednov bilo v počitnov odločenih.

Razun nedelj in zapovedanih praznikov je bil še vsak teden po en dan prost pouka. Drugod se je navadno četrtek odločil za prosti dan, tukaj pa je bila sobota; to pa radi tržnega dne v Mariboru. Ljudje so namreč otroke seboj v mesto jemali, ali pa so jih puščali doma kot varuhe, kar je obojno šolskemu obiskovanju bilo v kvar.

Pozneje se je pa to zopet preuredilo, in sicer iz pedagoških ozirov, ker se je četrtek v prosti dan v tednu odločil.

Prosti so bili tudi nekateri dnevi o Božiču, o veliki noči in prva dva dneva pred pepelnično sredo; tudi na Markovo in prve 3 dni v križevem tednu ni bilo šole, zato pa se je moral učitelj z otroci vred obhodov udeležiti. (§ 83 in 83 pol. ust.)

Šolski obredi.

Po § 82. pol. ust. bila je dolžnost šolarjev, da slušajo vsak dan sv. mešo. Izjeme so se le tam dovolile — in to le v zimskem času — kjer otroci radi prevelike oddaljenosti od šole niso lahko tako zarana v šolo prihajali. Zakramente sv. spovedi in obhajila so učenci po petkrat na leto prejeli. Obhodov na dan sv. Marka in v križevem tednu so se otroci vkupno udeleževali, z učiteljstvom vred, katero jih je nadzorovalo.

Ob koncu vsakega tečaja bila je skušnja v šoli (§ 89. pol. šolsk. ust.) in sicer v zimskem tečaju v župnikovi nazočnosti. V poletnem tečaju pa je navadno dekan v dan skušnje, šole s svojo nazočnostjo počastil. Zato se je tudi ta skušnja bolj ali manj svečano obhajala, kakor so to okoliščine pripustile. Razun praznično oblečenih otrok prišlo je v šolo mnogo roditeljev in drugih prijateljev in pospešiteljev šole. Ob koncu skušnje je dekan pridnejše učence očitno pohvalil ter navadno tudi z darili — molitvenimi in drugimi knjigami — obdaroval.

Pouk.

Do l. 1848 bile so šole popolnoma nemške; nemški jezik je bil učni jezik, nemške tudi učne knjige. Učitelji navadno materinega jezika otrok niti umeli

niso! Zato se pa tudi ni čuditi, da so se otroci pri tako nenaravnem pouku le malokaj naučili, v poznejših letih navadno niti brati niso več znali; nemški so pozabili slovenski se pa nikdar učili niso. Nenemškimi narodom so toraj takratne ljudske šole le malo koristile.

Ko je pa l. 1848 narodni duh prešinil avstrijske narode, začelo se je polagoma tudi šolstvo na bolj obracati. Materni jezik dobival je vedno več veljave v šoli.

Med Slovenci si je posebno Slomšek, bivši vladika labodski, za povzdigo šolstva neumrljivih zaslug pridobil. Uvidevši revo narodnega šolstva napel je vse svoje telesne in duševne moči, da isto povzdigne. Njemu gre posebno hvala, da se je po ljudskih šolah na podlagi otrokom umevnega jezika poučevati začelo. Ker pa za tako preustrojene šole ni bilo učnih knjig, poprime se Slomšek tudi tega dela ter sestavi dvojno vrsto knjig za šole po Slovenskem. Čisto slovenska berila za šole v bolj slov. krajih; slovensko - nemška berila pa za šole ob mejah proti nemškim krajem. Razbornejši učitelji se te nove Slomšekove knjige takoj začeli rabiti pri poučevanju mladine.*)

Tudi tukaj so bile učne knjige pred letom 1848 popolnoma nemške. Ko je pa tega leta Fr. Vučnik službo nastopil, upeljal je tudi slovenske knjige, kakor to sam s sledečimi besedami pripoveduje: Naučne knjige so bile takrat, mali in veliki katekizem, evangelje, abecednik, prvo in drugo berilo, nemška slovnica s pridjanim nemškim spisovnikom; računice takrat učenci niti niso v rokah imeli. Učni jezik je bil nemški, a prvo in drugo berilo imelo je tudi slov. prestavo, da so otroci nekaj slovenskega čitali, kar pa ni bilo všeč niti ljudem niti nadzornikom, ki so strogo le nemčevali, a učitelj se je temu klanjati moral.“

Učni predmeti.

Predmete, kateri so se v ljudske šole učili, našteva nam § 33 politične šol. ust. Prvi in najvažnejši predmet je bil verozakon, katerega je moral tudi učitelj v posebnih urah z učenci ponavljati. Učilo se je potem še pisati, čitati, računati, spisje in pravopisje.

Metoda.

Metoda, katere se je večina učiteljev posluževala, bila je v obče slaba in nenaravna. Malo se je oziralo na to, da dobe učenci o prednašanem predmetu jasnih in resničnih pojmov, toliko več pa se je tirjalo od pomneža.

Pri začetnem čitanju je učitelj Jakob še črkoval, nja naslednik Vučnik pa je poučeval po glaskovanju.

Pouk v sadjereji.

Da si se veliki pomen sadjereje v odgojo in izrejo mladine, kakor posebno v povzdigo narodne blaginje še le v naših dnevih bolj in bolj spoznava, tako so vendar tudi že poprej nekateri misleči možje veliko imenitnost sadjereje uvideli, ter si prizadevali, tudi v tem oziru občekoristno delovati.

Prvi, ki je tukaj v sadjereji poučeval, bil je učitelj Franc Vučnik. Gotovo bi bil on mnogo uspehov imel, ako bi bil dalj časa tukaj služboval.

Poleg njega se mora imenovati Vincenc Kocmut, kateri si je prav veliko drevesnico napravil. Ta drevesnica je bila v bregu nad okrajno cesto, na sedaj Gatijevi, popred Ditmajerjevi puši. Da si je on drevesnico bolj za sè, nego za šolo osnoval, so vendar tudi nekateri dečki imeli priliko se marsikaj poleg naučiti. Štajerska kmetijska družba mu je toraj tudi 20 fl. v srebru v pripoznanje podarila.

Izmej odličnih mož,

ki so tukajšno šolo s svojim pohodom počastili, se mora imenovati pokojni knez in škof lavantinski, prevzvišeni vladika Anton Martin Slomšek, ki je dne 4. junija 1860. l. tukaj birmoval. Pri tej priložnosti obiskal je tudi šolo. Vendar ni bil zadovoljen s poučnimi vspehi, zlasti ne z veronaukom. Uzrok temu je bil, da takratni kurat radi visoke starosti ni mogel vspešno poučevati.

Dne 16. septembra 1865 je pa njegov naslednik tukaj birmal, ter je pri tej priliki obiskal tudi šolo.

*) Slomšekove šol. knjige bile so izgledne tako po notranji uredbi kakor po vsebini; vendar jih takratni učitelji radi preplitve naobraženosti niso umeli, ter se spisatelju celo očitali, da so neposvetne.

II. Nova šolska doba.

Če tudi je avstrijska vlada od časov Marije Terezije s hvalevredno pozornostjo šolstvo pospeševala, kar svedočijo premnoge, šolstvo zadevajoče naredbe in ukazi, tako so morala vendar še desetletja preteči, preden se je pomen ljudske šole povsem uvidel in obče pripoznal. Še le v zakonu z dne 25. maja 1868 in 14. maja 1869 so se vekovečna načela odgoje in pouka jasno in očitno izrekla. Po dejanski izvršitvi tega zakona se je šolstvo popolnoma preustrojilo. Po vsej pravici toraj rečemo, da je z nja proglašenjem prenehala stara šolska doba, ter se pričela nova, katere sveta naloga je in bo, da po natančnem, vestnem in odkritosrčnem dopolnjevanju postavnih določeb ljudstva povzdigne do iste stopinje v občeji človeški omiki, katero tirja napredno življenje našega časa.

Šolska oblastva.

Po § 1. zakona z dne 25. maja 1868 pripada nadzorstvo in vodstvo vsega šolstva državi, katera to po svojih postavno poklicanih organih izvršuje. Le verski pouk in verske vaje še tudi nadalje dotične verske družbe oskrbujejo, vodijo in neposredno nadzorujejo.

Da prevzamejo vodstvo vsega šolstva, vpeljali so se po § 10 imenovanega zakona v vsakem kraljestvu in deželi:

- a) deželni šolski svet, kot največje deželno šolsko oblastvo;
- b) okrajni šolski svet, kot šolsko oblastvo za vsaki okraj;
- c) krajni šolski svet za vsako posamezno šolo.

Šolska oblastva se ustanové.

Visoki deželni šolski svet se je po naznanilu visoke namestnije z dne 10. jul. 1869 št. 1. dne 10. julija 1869 ustanovil.

Okrajni šolski svet pričel je svoje delovanje dne 1. oktobra 1869. leta.

Krajni šolski svet se je ustanovil početkom l. 1870, ter je takoj po ustanovitvi tudi vsa opravila od cerkveno-šolskega opravnega odbora prevzel.

Tukajšni krajni šolski svet sestoji iz 5 od občinskih zastopov voljenih udov in sicer dva iz Činžata, in po 1 iz Kumena, sv. Lovrenea in Rottenberga; nja udje so nadalje vsakčasní nadučitelj, župnik in šolski ogleda. Po vsem šteje tedaj krajni šolski svet po 8, oziroma po 9 udov.

Volitve krajnih šol. svetov.

1. Dan volitve neznan; Fr. Witzmann, navadno Prodner, načelnik.
2. Dne 27. decembra 1872; Jožef Kormann, posestnik v Ruti, načelnik; Anton Gassner, posestnik in pekar, namestnik.
3. Dne 27. jan. 1876. Jožef Kormann, posestnik v Ruti, načelnik, Anton Gassner, posestnik in pekar, namestnik. Ker je l. 1878 Jožef Kormann načelništvo odložil, se je za ta čas Anton Gassner v načelnika odbral.
4. Dne 20. jun. 1879. Anton Gassner, posestnik in pekar, načelnik Simon Kline, posestnik v Činžatu, namestnik.
5. Dne 27. oktobra 1881. Anton Gassner, načelnik, Simon Kline, posestnik v Činžatu, namestnik.

Šolsko nadzorstvo.

Neposredni nadzor vsega pouka izročen je deželnim in okrajnim šolskim nadzornikom. Prvi so udje deželnega šolskega sveta. Njih dolžnost je, da v deželnem šolskem svetu poročajo o stanju šolstva in da vsako šolo vsaj vsako

tretje leto obišejo. Prvi deželni šolski nadzornik na Štirnškem je bil za povzdigo ljudskega šolstva jako zaslužni mož Anton Klodič, vitez Zabladovski. Leta 1874 preselil se je kot deželni šolski nadzornik za Primorsko v Trst.*)

Njega je nasledoval l. 1874 Janez Aleksander Rožek.

Okrajni šolski nadzorniki nadzorujejo šole v posameznih okrajih, so udje okrajnega šolskega sveta in morajo vsako leto jedenkrat, po okolščinah tudi večkrat, vsako šolo obiskati, o njej pri okrajnem šolskem svetu poročati, ter še natančno poročilo deželnemu šolskemu svetu odposlati.

V šolskih okrajih Maribor, Slov. Bistrica in sv. Lenard bili so dosihdob okrajni šolski nadzorniki:

Fr. Furek, ravnatelj ljudske šole v Münzgrabnu v Gradcu 1869 — 1870;

Janez Dominkuš, profesor na učiteljsku v Mariboru 1870—1873;

Franc Robič, profesor na učiteljsku v Mariboru od 1873 do sedaj.

Krajni šolski oglede.

Krajni šolski oglede ima dolžnost, da v sporazumljenju z učiteljstvom po svoji moči pospešuje šolski pouk.

Tukaj so bili krajnimi šolskimi ogledami imenovani:

Jakob Kellner, tržan pri sv. Lovrencu do 1872. l.

Anton Gassner, posestnik in pekar od 1872 do sedaj.

Šolsko okrožje.

Šolsko okrožje in župnija sta enako velika. Vendar se drvarji na Pohorju, kateri so po 2—3 ure od šole oddaljeni, ne morejo siliti, da pošiljajo otroke semkaj v šolo.

K šolskemu okrožju puščavskemu pripada občina Činžat štev. 1—32 z Ruto štev. 36—56; del Rotenberga hiš. štev. 1—17, 86, 88; del sv. Lovrenca hiš. štev. 69—83.

Šolsko okrožje, ki je z župnijo enako veliko, meji proti severu, severozahodu in severoizhodu za Dravo, katera od Kapusovega jarka do železniškega čuvaja nižje tunela okolj Šturmovega nosa se vijoča dobro poldrugo uro ob svojem desnem bregu puščavsko zemljo obliva. O tunela se vije meja bolj ali manj ravno proti vrhu planine, gre nekaj časa po slemenu Pohorja, ter krene potem zopet navzdol za nekim potokom, ki se pod Trnekom v Radolno izliva. Od tod dela mejo potok Radolna do tovarnice; tam pa se zavije severozahodno proti okrajni cesti, potem pa gre severozahodno zadi za Spodnjim trgom (Kurja vas) proti Slepnici; od tam gre za Purgarjevim jarkom do vrha Rotenberga, od koder krene zopet navzdol za Kapusovim jarkom do Drave.

Svet je večidel gorat. Pohorje in nja razrastki (Kumen, Ruta, Rotenberg) razširjajo se po župniji. Od ravnin se razširja ena ob desnem bregu Rečice, druga pa med Radolno in Rečico.

Vasi so v okrožju le dve, Činžat in Spodnji trg (Kurja vas). Večina kmetov prebiva na samotah. Nekatera posestva so tako obširna, da imajo njih posestniki lovsko pravico po svoji zemlji.

Nadmorska visočina sveta v puščavi znaša 300—1200 m.

Zemljo napaja premnogo potokov in studencev, kateri si svoje vode po gostih lesih nabirajo.

Izmej potokov inenujemo Radolno, katera iz Planinke pridere ter okrog cerkve se vijoča drvi proti Dravi. Rečica ima to znamenitost, da se, prihrušivša iz Planine pri Rečnikovi lesorezniči razcepi v tri rokave, kojih eden teče tik pod Kumenom, drugi pa skoz vas Činžat v Radolno, tretji pa se zavije proti Falskemu gradu ter se izteka v Dravo.**)

Obnebjje je prav planinsko. Dasi včasih vročina hudo pritisne, je obče vendar bolj hladno. Šolske izbe kurijo se navadno po celih 6 mesecev.

Da-si je več hiš čez 8 km. od šole oddaljenih, tako to vendar šolskega obiskovanja preveč ne ovira. Zlasti pa otroci premožnejših kmetov kaj marljivo in pridno šolo obiskujejo. Po zimi, kadar zapade sneg, in se po potih in

*) Ant. Klodič je tudi slov. pisatelj. Mej drugim je spisal prav mično igro „Materin blagoslov“, katere odlomek najdeš v 3 berilu.

**) Napačno mislijo nekogi, da sta Rečica in pa nje rokav tekoč proti Dravi, kojega Lamprechtov potok nazivljajo, dva različna potoka.

cestah naredi mnogo ledu, prihajajo v šolo s krampižljami na nogah. Neredni obiskovalci šole so navadno le — po letu in po zimi — otroci gostačev in kočlarjev.

Všolani so tudi nekateri drvarji vrh Pohorja, ki se pa radi prevelike oddaljenosti, 3—4 ure, ne morejo siliti, da bi pošiljali otroke v šolo.*)

Šola se razširi.

Dne 20. maja 1872. l. predložil je takratni načelnik kraj. šolsk. sveta Franc Witzmann slavnemu c. kr. okrajnemu šolskemu svetu prošnjo, da pri visokem dež. šolskem svetu nasvetuje, da se enorazredna šola v dvorazredno razširi. Visoki deželni šolski svet je z odlokom z dne 11. jul. 1872 št. 402 v to privolil, ter je ob enem tudi podučiteljsko mesto z nova sistemiziral. Visoki deželni odbor pa je z odlokom z dne 6. avg. 1872 št. 459 naznanil, da bode plačo za novoustanovljeno podučiteljsko službo še v teku leta odkazal.

Na šolsko izbo se postavi nadstropje.

Že l. 1857 ko se je šola in duhovnišče z novega stavilo, so ljudje zahtevali, da se celi hram pozida z enim nadstropjem, nekaj, ker bode tako hram dobil mnogo lepše lice, drugič pa je tudi mogoče, da se sčasoma nabere toliko otrok, da bode treba dveh šolskih izb. Vendar se je to zahtevanje v Gradcu naravnost odbilo. češ, da je premalo za šolo sposobnih otrok. Podjetnik zgradbe, Jožef Waleher, je tudi dejal, da tirja stavljenje drugega nadstropja na prizemeljsko šolsko izbo le 500 fl. Ako bi se bilo tedaj takrat v to privolilo, prihranila bi si bila občina svojih 2500 fl.

Že čez 10 let se je kazalo, da bode druga šolska izba neobhodno potrebna. Ker se je v novem šolskem zakonu izrekla 8 letna šolska dolžnost, naraslo je število otrok toliko, da jih ni bilo več mogoče v eni izbi vspešno poučevati. Krajni šolski svet se je toraj v seji dne 31. marca 1871. l. o razširjanju šole v dvorazredno natančno posvetoval, ter je enoglasno sprejel dotični nasvet, kateri se je potem okrajnemu šolskemu svetu v nadaljno obravnavanje predložil in priporočal. Le-ta je dne 27. novembra 1871. l. krajn. šolsk. svetu ukazal, da preskrbi potrebne prostore za drugo šolsko izbo.

Ker pa ni bilo mogoče druge šolske izbe v najem dobiti, sklenil je krajni šolski svet v svoji seji dne 11. aprila 1872 enoglasno, da se na prizemeljsko šolsko izbo postavi nadstropje; tako se bode pridobila druga šolska izba in tudi stanovanje podučiteljevo. Načelnik pa se je poobstil, da preskrbi vse za stavbo potrebne reči, kakor stavbeni črtež v dveh izvodih in pa proračun vseh stroškov.

Dne 20. maja 1872. l. predložil je načelnik šolsk. sveta okrajnemu šolskemu svetu prošnjo, da se dovoli stavljenje nadstropja na prizemeljsko šolsko sobo.

Okrajni šolski svet se je dne 25. maja 1872 s posebno ulogo obrnil do stavbenega urada, naročivši mu, da nameravano zgradbo do dobrega presodi, ter potem o tem poroča. Stavbeni urad je toraj vso stavbo natančno preiskal, jo odobril ter to dne 4. jul. tistega leta okraj. šolskemu svetu naznanil. Na podlagi stavbenškega urada izjave, se je dne 14. jul. podelilo dovoljenje v stavbo s pogojem, da se je natančno držati, stavbenškega urada ukazov.

Stavba se pod roko odda.

Ker vkljub dvakratnemu oklicu nihče k dražbi ni prišel, oddalo se je stavljenje dne 27. okt. 1872. l. zidarskemu nastavniku pri sv. Lovrencu, Francu Romšak pod roko za 2582 fl. 30 kr. av. veljave.

Le-ta se je obvezal, da se bode natančno držal stavbenih pogojev.

Začetek in zvršitev stavbe,

Stavljenje drugega nadstropja pričelo se je dne 1. jul. 1873 in bi se bilo moralo po stavbenih pogojih do 2. novembra dogotoviti, kar se je pa še le do konca novembra zgodilo.

*) Podoba 2 ti kaže šolsko okrožje po zemljevidu gen. štaba narisano.

Mej stavljenjem se je raznesla govorica, da se ne dela povsem vestno in solidno, čemur je bil povod to, da se je obok v spodnji izbi zrušil in podr. Krajni šolski svet je toraj v seji dne 25. septembra 1873 zahteval, da se zgradba po uradniku c. k. stavbinskega urada v Mariboru natančno preišče, da se tako izvé, koliko ima govorica istine v sebi. Okrajni šolski svet je na dotično prošnjo odposlal zemljemera Bylof-a, da stavbo do dobrega pregleda. V svojem poročilu z dne 13. oktobra 1873. l. pravi zemljemerec, da se je vsa že skoraj dogotovljena zgradba dobro, solidno in primerno izpeljala, izvzemši obok v spodnji šolski izbi. Le-ta se je tako napačno naredil, da se je moralo zidarskemu nastavniku Francu Romšak naročiti, da ga popolnoma razdere, ter mesto nja napravi drugega, terpežnega, to pa po natančnem zemljemerčevem navodilu. Podjetnik uvidevši napačnost oboka obljubi, da hoče na svoje stroške drugega napraviti.

Zemljemeru Bylof-u se je za nja trud plačalo 13 fl. 23 kr. av. v.

Ogled zgradbe.

Dne 9. septembra 1874. l. poprosi načelnik kraj. šol. sveta okrajni šol. svet, da se novosezidani del šol. poslopja uradno ôgleda. Dne 20. oktobra dobil je stavbeni urad dotični ukaz in dne 6. novembra 1874. l. ogledalo se je poslopje v nazočnosti kraj. šol. sveta, ter se izreklo, da je novopozidani del povsem trpežno in dobro izvršen. Tudi je stavba z malimi potrebnimi izjemami natančno po črtežu izpeljana.

Oglednih troškov se je plačalo 5 fl. 92 kr. av. v.

Šola in duhovnišče.

Šola in duhovnišče, združena pod eno streho, je sedaj jako impozantno poslopje z nadstropjem, stoječe nekoliko višje od cerkve. Dolgo je 16·45 m. široko pa 14·60 m. Stoji pa 335 m. nad morjem.

Načelna stran hrama obrnjena je proti jugoizhodu; od tukaj je tudi vhod v šolo. Uhod v duhovnišče je pa od jugozahodne strani.

Tik mimo hrama pelje okrajna cesta, po kateri neprestano vozijo vozniki les in drugo blago. Dela se tedaj mnogo prahu, kojega yetrni vrtinci dostikrat visoko nad streho vzdigujejo, ter ga tudi v notranje prostore zanesó, kar je jako neprijetno.

Ker so krog in krog precej visoki hribi, le-ti zabranijo da v zimskem času solnce skoraj 6 tednov hrama ne obsije. Godi se nam prav, kakor krajem ob tečajih.

Z novostavljenjem nadstropja dobila se je nad prvo izbo, ki je obočena, še druga prav prostorna šolska soba. Vsaka teh sob je 8·50 m dolga, 6·70 m široka in 3 m visoka. Pri vsakej izbi je še mala hišica v pospravo učil in drugih šolskih reči.

Podučitelj ima svoje stanovanje v prvem nadstropju, v izbi, ki je pripadala popred duhovnišču, katero je pa župnik L. Potočnik prostovoljno odstopil.

Druge prostore v šoli smo že popred opisali*) hram je v občini Rotenberg in stoji na parceli šte. 7; oziroma šte. 2. Poslopje je sicer celo pod eno streho, vendar se pa šteje za dva ločena hrama in sicer duhovščine, ki ima šte. 1 in pa šola, ki ima šte. 100.

Kako se pokrijejo stavbeni troški.

Da bi se stavba toliko ložej zvršila in da bi šolska občina lahkeje troške poplačala, obrne se načelnik šol. sveta Jožef Korman do Njih Veličanstva cesarja in pa do deželnega odbora štajerskega s prošnjo, da se podeli šolski občini mala podpora. Žalibože se niti ena teh prošenj ni uslišala**). Šolske občini tedaj nič drugega ne preostane, kakor da prevzame vse troške na se.

*) Podoba 3 ti kaže notranje prostore v šoli; pod. 4 pa hram z načelno in severoizhodno stranjo.

**) Takratni okrajni glavar v Mariboru Seeder teh prošenj ni dovolj podpiral, češ da je šolska občina dovolj premožna.

Pri seji kraj. šolskega sveta dne 1. jan. 1873 se je soglasno sklenolo, da se radi pokritja stavbenih troškov od vseh deželnih davkov pobira 200°/_o doklade in se je ta ukrep kraj. šol. sveta dne 13. maja t. l. všolanim občinam naznanil s prošnjo, da že v teku tist. l. pobirajo 60°/_o doklade. Občine Činžat in sv. Lovrenc bile so s tem zadovoljne, kar so tudi šolskemu svetu naznanile; nasprotno sta se pa občini Kumen in Rotenberg uprli, češ, da stavljenja nadstropja niti treba ni bilo. Prelomivši svojo besedo se tema dvema občinama takoj tudi pridružita Činžat in sv. Lovrenc. Načelnik šol. sveta prišel je radi tako nedoslednega postopanja občin v veliko zadrego, kajti vse je že bilo v stavbo pripravljeno, katera se je tudi brez odlašanja pričela.

Načelnik si ne ve drugače pomagati, nego da išče pomoči pri oblastvu. V svoji vlogi z dne 3. januarja 1873 natančno dokaže nedoslednost šol. sveta in občinskih odbornikov ter končno prosi, da okrajni šolski svet vso stvar v roko vzame in poravna.

Tej prošnji je okraj. šol. sv. s tem ustregel, da je v dan 25. septembra 1873 razpisal sejo, h kateri se je namestnik okr. šol. sveta Seidl odposlal, da posreduje in če mogoče vso stvar z dobrim poravna. Pri tej seji se je glede potrebnih denarjev za stavbo vsprejel in v zapisniku zabilježil ta-le ukrep: „Po natančnem posvetovanju mi nazoči zastopniki občin Činžat, Kumen, Rotenberg in sv. Lovrenc pritrdimo stavljenju, ter se obvezemo, da bodemo 200°/_o doklade od vseh davkov na prvo roko — nikakor pa ne od izvanrednih doklad — kot pripadajoči delež v 3 letih izplačali, vsako leto dne 1. oktobra; od zaostankov pa bodemo plačevali postavne obresti.“

Na podlagi tega ukrepa, sklene šol. svet iz mariborske hranilnice najeti posojilo v znesku 1900 fl.

Dolžno pismo za 1900 fl. mej mariborsko hranilnico in šol. svetom se je dne 8. jan. 1874 storilo, ter dne 2. marca od deželnega odbora potrdilo. Občina se je zavezala, da bode po 6°/_o obresti plačevala ter denar v letnih obrokih povrnila. S 1. januarjem 1877 bil je ta dolg popolnoma izplačan.

Vsi troški vkup so pri stavljenju nadstropja znesli 3000 fl. av. v.

Nadučitelji.

Koemut Vincenc, nadučitelj od razširjenja šole v dvorazredno 1872--1875. Od tod je odšel kot nadučitelj v Hajdino pri Ptuji.

Baumgartner Vincenc 1875— aprila 1881. Od tod se je podal v Mahrenberg.

Praprotnik Franc, imenovan nadučiteljem z dekretom z dne 10. marca 1881. leta.

Podučitelji.

Kavčič Pavel iz Kranjskega 1873—1874.

Brezovnik Anton od maja 1874— avg. 1875.

Javnik Gabriel od maja 1876— avg. 1880.

Stibler Janez od oktobra 1880.

Plačilni red.

Pri razdelitvi vseh šol na Štírskem v 4 plačilne rede l. 1870 se je tukajšna šola v 3tji plačilni red uvrstila.

Dohodki učiteljstva.

Počenši z dné 1. jan. 1871 l. odmerilo se je učiteljem stalno plačilo, ki je znašalo za vse stalno nameščene učitelje 400 fl. na leto; podučitelji pa so dobivali po 60°/_o stalne plače, tedaj 240 fl. Pokrilo se je to z dokladami, ki so se plačevale v okrajni šolski zaklad.

Ko so se l. 1873 učiteljske plače z novega uredile, se je 600 fl. na leto odločilo kot stalno plačilo za vse šole v 3. plačilnem redu. Razun tega dobiva nadučitelj 50 fl. opravilne doklade. Vsi stalno nameščeni učitelji imajo pravico do petletnih doklad, kojih vsaka znaša 10°/_o stalne učiteljske plače.

Provizorični podučitelj dobiva po 60%, stalni pa po 80% stalne učiteljske plače; prvi ima tedaj 360, drugi pa 480 gld. letnih dohodkov.

Vse učiteljske plače se od l. 1873 plačujejo iz dežel. šolsk. zaklada, kateri se zvečinoma z deželnimi dokladami zalaga.

Učencev

je bilo v letih	1870	izmej 100	za šolo	spodobnih	60	obiskajočih
	1871	" 92	" "	" "	67	" "
	1872	" 110	" "	" "	74	" "
	1873	" 125	" "	" "	90	" "
	1874	" 120	" "	" "	98	" "
	1875	" 110	" "	" "	90	" "
	1876	" 157	" "	" "	90	" "
	1877	" 152	" "	" "	100	" "
	1878	" 123	" "	" "	98	" "
	1879	" 153	" "	" "	125	" "
	1880	" 143	" "	" "	126	" "
	1881	" 133	" "	" "	90	" "
	1882	" 142	" "	" "	132	" "

Opomniti je, da navedena števila niso po vsem zanesljiva, zlasti ne iz prvih let, ker deloma šolska matrika ni bila natančno sestavljena, deloma pa tudi šolske oblasti niso strogo izvrševale zakona o šolskem obiskovanju. Število šolo obiskajočih otrok bilo je tedaj mnogo manjše, nego se imenuje. Zdatno se je pa obiskovanje zboljšalo v času, ko je okr. šolsk. svetu predsedoval okraj. glavar pl. Pavič, ki si je na vso moč prizadeval, da šolsko obiskovanje uredi.

Šolski troški.

Kakor kažejo šolski računi, se je za šolske potrebe potrošilo v letih:

1870	174 fl. 3 kr.	1877	269 fl. 16 kr.
1872	5183 " 63 "	1878	359 " 76 "
1873		1879	277 " 8 "
1874		1880	191 " 89 "
1875	681 " 99 "	1881	234 " 12 "
1876	903 " 83 "	1882	280 " 30 "

Da so v letih 1872 — 1876 troški tako močno narasli, to je pouzročilo stavljenje nadstropja na prizemeljsko šolsko izbo.

Šolski troški plačujejo se iz zaklada kraj. šolsk. sveta. Zalaga se pa ta zaklad z doneski občin, ki so ali cele ali pa le deloma vsolane.

Tukaj prilaga občina Činžat 54%, obč. Kumen 23%, obč. sv. Lovrenc 13% in obč. Rotenberg 10% v šol. zaklad.

Poučni jezik.

Poučuje se v slov. jeziku, kateri je z malimi izjemami materni jezik učencev. Na podlagi slovenščine uči se tudi nemščina, kolikor to dopuščajo čas in okolščine.

Učni predmeti.

Uče se vsi predmeti naštetih v § 3 zakona z dne 14. maja 1869 l. V podlago pa služijo učni načrti, katere je l. 1874 izdalo naučno ministerstvo oziroma c. kr. dež. š. svet.

Učne knjige.

Od učnih knjig, odobrenih od vis. naučnega ministerstva se na tukajšnji šoli sledede rabijo:

1. Zgodbe sv. pisma,
2. Veliki in mali katekizem,

3. Začetnica in prvo berilo, spisal J. Mikložič,
4. Slovenisch-deutsche Fibel, v. J. Mikložič,
5. Drugo berilo,
6. Tretje berilo,
7. Prva nem. slovnica,
8. Druga nem. slovnica,
9. Prva računica,
10. Druga računica,
11. Tretja računica,
12. Četrta računica,
13. Peta računica za eno- dvo- in trirazredne šole.

Že v prvem delu kronike smo rekli, da so se pred letom 1848 le nemške knjige v šoli rabile in da je bil učitelj Fr. Vučnik prvi, ki je slovensko-nemška Slomšekova berila vpeljal. Le-te knjige rabile so se do leta 1870. Tega leta pa ste se izdali čisto slovenski berili, I. in II. Ker pa leta berila niso bila izdelana po novih učnih načrtih, zato se je sklenolo, da se izdado nova berila, ter se je v ta namen sestavil poseben odsek, v katerem je predsedoval deželni šolski nadzornik Jan. Aleks. Rožek.

Prva je izišla „Začetnica in prvo berilo“ spisal Janez Mikložič, učitelj na c. kr. vadnici v Mariboru l. 1878. Leta 1879 prišlo je II., 1880 pa III. berilo na svetlo. Vse te knjige so se takoj po izdanju tukaj vpeljale.*)

Pouk v telovadbi.

V telovadbi se poučuje v poletnem času v dveh oddelkih na prostoru poleg cerkve, v zimskem času pa se ta pouk omeji na vaje v šol. izbi.

Vsakdanji poučni čas.

Poučuje se v zimskem in letnem tečaju v II. razredu od 9 — 12 ure dopoldan in od 1—3 ure popoldan; v I. razredu pa od 9¹/₂—12 ure dopoldan in od 1—3 ure popoldan.

Pouk v kmetijstvu.

V kmetijstvu se poučuje na podlagi v to stroko segajočih branj v berilih. Umé se samo ob sebi, da se je na različne kmetijske stroke le toliko ozirati mogoče, kolikor to čas in okolščine dovole. S posebno skrbjo pa se goji sadjereja, katera se ne uči samo teoretično, ampak tudi praktično. V podporo temu pouku služi l. 1882. ustanovljen šolski vrt.

Kmetijski napredovalni tečaj.

Dne 27. dec. je vodja tukajšnje šole predložil okrajnemu šolskemu svetu učni načrt s prošnjo, da se ustanovi kmetijski tečaj, v kar je deželni šolski svet privolil ter dne 31. dec. 1881 semkaj naznanil.

Namen tega tečaja je, da iz šol stopivši učenci dobe priliko, da to kar so se v vsakdanji šoli učili, ponove ter si pridobe še drugih a za življenje jim potrebnih znanosti.

Ves pouk v tem tečaju se izključljivo le na kmetijstvo ozira
Poučuje se po nedeljah in sicer vsakokrat po 2 uri.

Počitnice in počitni dnevi.

Po naredbi vis. c. kr. dežel šol. sveta z dne 3. avg. 1876. l. so na šolah po deželi s celodnevним poukom, razun nedelj in zapovedanih praznikov vsi četrtki celega leta prosti dnevi. Ako se pa praznik obhaja dan v tednu, tedaj se mora mesto nja v četrtek prej ali slej poučevati. Po ravno isti naredbi

*) Razun Rožka bila sta v odseku za izdanje šolskih bukev tudi še Peter Končnik, sedaj ravnatelj c. kr. gimnazije v Celju in pa Fr. Robič, c. kr. nadzornik. Nekoliko je pri sestavljanju knjig tudi moja ma'lenkost sodelovala.

trpe počitnice o Božiču od 24. dec. — 2. jan.; o veliki noči pa od srede (incl) pred, do srede (excl.) po veliki noči.

Šolskim vodjam je dovoljeno, da smejo v spomladi po en dan uka oprostiti. Tudi v dan godovanja Njih Veličanstev cesarja in cesarice, in v dan rojstva Njih Veličanstva cesarja ni poučevati.

Glavne ali velike počitnice trpele so do l. 1878 od 15. sept. — 1. nov. tega leta pa se iz raznih uzrokov preložile v čas od 1. sept. — 16. oktobra. Le-ta naredba pa našim krajnim razmeram nikakor ni ugajala, radi česar se je l. 1883 zopet pre naredila tako, da odsihdob počitnice zopet od 15. sept. do 2. nov. trpé.

Šolski vrt.

Dné 23. aprila 1881 nastopi nadučitelj Fr. Praprotnik svojo tukajšno službo. Takoj začne premišljevati, bi li bilo mogoče dobiti zemljišče, na katerem bi se napravil šolski vrt. Ovire bile so res velike videti, posebno ker šola nima niti peči svoje zemlje, kar je močno obžalovati. Pa vkljub temu so se zapreke prav lahko in tako hitro premagale, da se je vrt že v spomladi l. 1882 napraviti zamogel.

Ko se začne ljudem razlagati korist sadjereje, ter dosledno potreba šolsk. vrta, ni bilo enega najti, ki bi bil temu oporekal. Nasprotno so vsi potrebo šolskega vrta pripoznali, ter dejali, da jih samo veseli, ako je učiteljstvo voljno, da mladež tudi v sadjereji poučuje.

V dan 27. sept. 1881 se je pri seji krajnega šolskega sveta tudi posvetovanje o napravi šolskega vrta na dnevni red postavilo. Soglasno sprejel se je nasvet, da se v napravo šolsk. vrta vzame v najem potrebno zemljišče. Po zapisniku dotične seje se ta ukrep tako-le glasi:

„Krajni šolski svet sklene v napravo drevesnice nad okrajno cesto ležeči Gattijev želiščni vrt na 10 let vzeti v najem, ter Gattiju vsako leto iz krajnega šolsk. zaklada po 8 fl. najemnine plačevati. Tudi se krajni šolski svet obveže skrbeti, da ostane za ta čas plot v istem stanju, v katerem ga je našel, mej tem pa Gatti dovoli, da se sine vrt še za nekoliko m² razširiti. Le ta pogodba mej Gatti-jem in krajnim šolskim svetom, kot zastopnikom šolske občine pred zgoraj določenim časom le takrat preneha, ako sta se obe stranki o tem sporazumeli.

Da bi se troški za prve potrebe ložej poravnali, vložilo je vodstvo šole še posebno prošnjo pri c. kr. štajerski kmetijski družbi za malo podpore v napravo drevesnice. Razun vseh udov kraj. šolsk. sveta, so to prošnjo podpisali tudi nekateri odborniki občin.

Odbor štaj. kmetijske družbe je to vlogo rešil z odlokom dne 12. oktobra 1881 štev. 356 in sicer povoljno, kajti je dovolil 50 fl. podpore v napravo šolskega vrta. Šolska občina pa se je zavezala, da bode najmanj 5 let vrt vzdrževala, za red in snago v njem skrbela ter o porabi denarjev natančnem račun položila.

V jeseni l. 1881 popravil in razširil se je plot, v spomladi 1882 pa se je vrt notrajno uredil in deloma tudi posadil. *)

O koristi šolskega vrta, kakor o nja imenitnosti v bistrenje uma, blaženje srea in ukrepljenje volje mi pač ni treba govoriti, saj ga menda ni, ki bi o tem dvomil. Sadjereja obeta naši deželi mnogo dobička, zato bi bilo želeti, da bi jo ljudski učitelji z vso gorečnostjo gojili, kajti je ta pot skoraj edini in najboljši, po katerem je mogoče sadjerejo prav razširiti in povzdigniti.

Zato pa tudi vse svoje naslednike opominjam in prosim, da nauk o sadjereji v teoriji in praksi prav skrbno gojé, ker si bodo s tem nevenljivih zaslug za ljudstvo pridobili. Pravi učitelji naroda si vedno prizadevajo, da ljudstvu, kakor koli, bodi si z besedo, bodi si z dejanjem koristijo. Ljudstvo pa take može mnogo, mnogo let v hvaležnem spominu ohrani!

To sporočim naslednikom sè željo, da bi bila njih srea polna prave in čiste ljubezni do ljudstva in da bi jih ta ljubezen vedno vspodbujala k neutrudnemu delovanju v duševno in telesno blaginjo ljudstva. *)

*) Primari tudi moj spis „imenitnost šolskih vrtov v etičnem oziru“, katerega je objavil „Popotnik“ z dne 10. in 25. jan. 1883 štev. 1. in 2.

Za šolo posebno zaslužni možje.

Mej možmi, ki so si pri tukajšni šoli posebnih zaslug pridobili, se mora med vsemi drugimi Jožef Korman, posestnik v Ruti imenovati. Že v prejšnji šolski dobi je bil dobrih 25 let šolski ogleda, v noveji pa je bil več let načelnik kraj. šolskega sveta, kar mu je vedno mnogo opravkov nalagalo. Največ truda je pa imel, ko se je l. 1873 stavilo nadstropje na prizemeljsko šolsko izbo. Slišali smo popred, koliko neprijetnosti so mu pripravljali udje kraj. šolskega sveta, občinski odbori in tudi drugo prebivalstvo, vendar pa on podjetja ni popustil, temveč je možato ostal na svojem mestu. dok ni bila stavba dovršena.

Da bi se mesto lesenih napravile kamenite stopnice v šolski veži, zbiral je prostovoljnih doneskov, ter je tudi toliko nabral, kolikor je bilo treba. Te stopnice so kinč šole in tudi reč, ki skoraj večno trpi. In to je mož storil ob času ko mu je vse na prste gledalo, ko se je vse upiralo stavljenju nadstropja ko se je on najbolj dolžil, da je kriv stavbe in velikih tróškov. To je potrebno opomniti, kajti mislim, da jih je malo, ki bi v takem slučaju prostovoljno še kaj storiti hoteli.

Mnogo je tudi bilo storiti potov v mesto in drugam, katerih mu ni nihče poplačal. Naj toraj ta blagi, šoli posebno prijazen mož živi in ostane v dobrem spominu vseh potomcev!

Ravno tako prijazen šoli je tudi Anton Gassner, sedaj načelnik in šolski ogleda. Prav radovoljno on vse podpira, kar bi zamoglo šoli koristiti. Kjerkoli gre za pospeh šole, je on prva in najzanesljivejša pomoč.

Obče pa moramo pripoznati, da je prebivalstvo sploh šoli jako prijazno in naklonjeno.

Veselice šoli v korist priredjene.

Dne 17. febr. 1878 priredila se je v prostorih Antona Gassner veselica s tombolo, katere se je prav zdatno število ljudi udeležilo. Čisti dohodek znašal je 90 fl. av. v. Za ta denar nakupilo se je mnogo obleke, katera se je dne 7. marca t. l. med otroke razdelila.

Dne 29. febr. 1879 napravil se je pri Gassnerju ples, katerega čisti dohodek je znašal 80 fl.

Tudi ta denar se je v nakup obleke za uboge šolske otroke porabil.

Enaka veselica priredila se je tudi o pustnem času l. 1880 v „Praprot-nik-ovi gostilnici“ pri sv. Lovrenču. Čisti dohodek znašal je 12 fl.

Dne 12. febr. 1882 priredil se je v podporo ubogih otrok ples pri Gassnerju. Po odbitih tróških za godbo in svečavo ostalo je še 15 fl., kateri so se v nakup obuvala porabili.

Dobrotniki šole.

Sprva naj omenimo vseh onih prijateljev šole, po katerih trudu so se zgoraj imenovane veselice v korist šole priredile. Izmed teh imenujemo železniškega šefa J. Schnirdreher-ja in njegovega naslednika J. Kunart-a. Pa tudi vsem radodarnim gostom, kateri so se veselice udeležili ter radovoljno svoje doneske v dober namen podarili, se tukaj presrčna zahvala izreka.

C. kr. družba južne železnice podarila je 1872 l. tukajšnji šoli 50 fl. a. v. v nakup potrebnih učil.

C. kr. štajerska kmetijska družba prihitela je šolski občini na pomoč ko se je l. 1881. napravljaj šolski vrt, podarivša ji 50 fl. a. v.

Šolski obredi.

Šolsko leto se konča in začne se slovesno sv. mešo. K šolarski meši prihajajo učenci v poletnem času po enkrat na teden.

Rojstni dan Njih Veličanstva cesarja obhaja se se slovesno sveto mašo, katere se vsi učenci udeležé.

Zakramente sv. pokore in obhajila prejemajo učenci po 4krat na leto. K prvemu sv. obhajilu pa se navadno vsako drugo leto na belo nedeljo peljejo.

Ob koncu vsakega polletja razdelé se šolska naznanila, iz katerih stariši izvedó, kako se otroci učé.

Javne skušnje se redkokedaj obhajajo; isto tako so tudi šolske skušnje skoraj čisto prenehale.

Navadno se šolsko leto sklene v nazočnosti nekaterih udov kraj. šolsk. sveta, kakor načelnika, šolskega ogleda in drugih.

Svečanost dne 24. aprila 1879.

Ob 8. uri v jutro podali so se učeñci v cerkev k slovesni sv. maši. Navzočni so bili tudi udje kraj. šolskega sveta in mnogo drugih ljudi. Pri maši pela se je cesarska, ob koncu pa zahvalna pesem.

Po mino'em opraviu v cerkvi pogostili so se otroci s kiuhom in vinom. Dne 9. jul. tist. l. dobilo je šolsko vodstvo od okr. šolsk. sveta pismo, ki se tako-le glasi:

Opiliki, ko se je obhajala srebrna gostija Njih Veličanstev cesarja in cesarice, trudili so se učitelji in učenci, da bi ta dan prav slovesno in patriotično obhajali. Njih Veličanstvo je račilo mnogobrojna znamenja odkritosrčne ljubezni in zveste udanosti na znanje vzeti.

To se šolskemu vodstvu po ukazu naučnega ministerstva z dné 2. maja 1879 l. šte. 631 javi s pristavkom, da isto v ondašnjih krogih dalje naznani.

Svečanost dne 10. maja 1881.

Svečanost, katera se je priredila v dan poroke cesarjeviča Rudolfa s kraljevo princezinja Štefanijo, nam v Mariboru izhajajoči „Slov. Gospodar“ takole opisuje:

Cesarjevičevo poroko smo v kljub neugodnemu vremenu tudi pri nas prav dostojno obhajali. Po slovesnej sv. meši, pri katerej je izvanredno število župljanov prosilo za srečo novoporočencev, podali so se šolarji v prostore g. šolsk. načelnika Antona Gassner, kjer so se s kiuhom, vinom in pivom zadostno pogostili. Ko so se nazaj v šolo povrnili, razdelila se je med nje slavnostna knjižica „Cesarjevič Rudolf“, župnik J. Sorglechner pa je mladino obdaroval s premnogimi drobnostmi, s katerimi ji je mnogo nedolžnega veselja napravil. Pred jako zelo okinčanimi cesarskimi podobami se je še enkrat zapela cesarska pesem, na kar se je svečanost se „živijo!“ klici na preuzvišena poročenca in nja presvitile stariše končala.

Očitno zahvalo izrekamo državnemu poslancu baronu Goedel-uu, ki je tukajšni šoli poslal več knjižic „Cesarjevič Rudolf“ in 5 fl. v gotovih denarjih.

Pripoznanje.

1. Visoko c. kr. ministerstvo za poljedelstvo je z odpisom z dné 12. avg. 1881 šte. 9286/1007 c. kr. namestniji v Gradeu naročilo, da po nasvetu odbora kmetijske družbe štajerske nadučitelju pri D. Mariji v puščavi Francu Praprotnik za nja obče koristno delovanje na polju kmetijstva, zlasti sadjereje izreče posebno pripoznanje. Le-to pripoznanje se je z dekretom z dné 20. oktobra 1881 l. dotičniku naznanilo.

2. Z odpisom z dné 12. avg. 1882 l. naročilo je slavno ministerstvo za poljedelstvo, da se nadučitelju pri D. Mariji v puščavi podeli 40 fl. kot darilo za nja marljivo pospeševanje kmetijskega pouka obče in sadjereje posebe.

1883.

Okrajni glavar pl. Pavič.

Početkom meseca aprila odšel je okrajni glavar in predsednik okrajnemu šolskemu svetu pl. Pavič kot dvorni svetovalec v Zader. Ta mož si je se svojim priljudnim vedenjem, nepristranskim postopanjem in strogo pravicoljubnostjo pridobil občno spoštovanje v vseh, zlasti v šolskih krogih. Za šolo in nje napredek se je jako zanimal ter je tudi v dveh letih, kar je bil v Mariboru, mnogo storil za prospeh in povzdigo šolstva, s čemur si je v mariborskem okraji prav znatnih zaslug pridobil.

Pavič je šole tudi sam obiskoval ter se je tako o delovanju in napredku posameznih šol sam preprical. Najti dobro šolo, bilo mu je, tako se je sam izrazil, največje veselje. Tukajšno šolo je se svojim pohodom počastil meseca

junija 1881 l. V čast šoli bodi rečeno, da se je Pavič proti načelniku kraj. šol. sveta in še proti drugim prav pohvalno o njej izrazil.

Odhod Pavičev od tod se je občeno obžaloval. Njegovim naslednikom imenoval se je baron Hein, bivši okr. glavar v Radgoni.

Pouk.

Poučevalo se je vse leto celodnevno v vseh po zakonu predpisanih predmetih. —

Učiteljstvo se je kolikor je bilo mogoče trudilo, da je svoje težke dolžnosti natančno in vestno izpolnjevalo. Da je postavnim tirjatvam tudi zadoštilo, to svedoči zapisnik, ki se je zapisal dné 18. julija, ko je nadzornik Fr. Robič šolo nadzoroval.

Za šolo sposobnih otrok je bilo 139, in sicer 70 dečkov in 69 deklet. Od teh jih je 100 šolo redno in pridno obiskovalo, drugi pa bolj ali manj neredno. V poletnem tečaju jih je bilo 6 šolsk. obiskovanja oproščenih.

Radi malomarnega pošiljanja otrok v šolo so se 4 stranke deloma v denarjih deloma z zaporom kaznovale.

Telovadilo se je kakor dosihdob na cerkvenem prostoru.

Jako vrlo je to leto napredovala sadjereja. V tem predmetu so se poučevali vsi dečki drugega in večji prvega razreda. Pouk je bil teoretičen in praktičen. Zadnjega je jako podpiral l. 1882 ustanovljen šolski vrt.

Vsa povrtna dela opravljali so učenci sami in sicer dečki in dekleta.

V vrtu je letos 400 požlahtnjenih dreves, 1200 za požlahtnjenje sposobnih pikiranih divjakov, in čez 2000 iz semena zraslih drevese.

Še bolj veselo je pa to, da se je sadjereja ravno po pouku v šoli po celi župniji začela prav veselo razevitati in širiti. Večina učencev si je doma že napravila gredice, v katere so se posejale sadne peške; nekateri osnovali so si že tudi lepo zagrajene drevesnice. Upati in pričakovati je, da se bode njih število v prihodnje zdatno pomnožilo.

Nadučitelj pa je napravil še drugo drevesnico, tam, kjer jo je v svojem času imel V. Kocmut. To pa zato, da se bode zamoglo v kratkem več dreves odgojiti, za kar ima šolski vrt premalo prostora.

Visoko ministerstvo za poljedelstvo pa je nadučitelju za nja marljivo in uspešno delovanje v kmetijstvu pripoznalo 25 fl. av. v. nagrade.

Dne 2. maja

sprejela se je v državnem zboru na Dunaju šolska novela, s katero se nekatera določila zakona z dné 14. maja 1869 l. izpremenijo.

Važni ukrepi kraj. šolsk. sveta.

Krajni šolski svet je imel tekom leta dve seji. V vsakej se je stavil in sprejel prav važen nasvet.

V seji dné 26. januarja se je po nasvetu nadučiteljevem ukrenilo, da se v napravo šolske knjižnice dovoli poseben znesek. Za ta znesek omislila se je omara za knjige. Družbi sv. Mohora v Celovcu pa se je poslalo 15 gld. s prošnjo, da se „Učilnica pri D. Mariji v puščavi“ za vse čase vpiše mej njene ude, kar se je dné 1. julija tudi zgodilo. *) Šolarska knjižnica se bode odsihdob, ako ne z drugimi vsaj z Mohorskimi knjigami pomnoževala.

Ob enem je šolsko vodstvo pri odboru družbe sv. Mohora vložilo prošnjo, da prepusti šoli nekoliko svojih še ne razprodanih knjig. Družbin odbor je to prošnjo uslišal, ter je šoli poslal precejšno število bukev. Nekoliko sta jih pa šoli darila nadučitelj in župnik Jožef Sorglechner. Tako se je to leto ustanovila šolska knjižnica katere odsihdob še ni bilo. **) Število knjig v šolski bukvarnici znaša letos 50 zvezkov.

*) Dotično podobo „sv. Mohorja in Fortunata“, s podpisi družbenih odbornikov hrani v lepih okvirih šola.

**) Slov. Matica je po svojem predsedniku dné 17. jul. 1874 šolski bukvarnici poslala 11 knjig različne vsebine. Od teh knjig ni sedaj ni duha ni sluha. Vsa moja izpitovanja po knjigah ostala so brez uspeha. Nekaterim se še celo ni vredno zde'o na moja vprašanja odgovoriti.

Ravno tako imeniten je tudi ukrep šolsk. sveta v seji 18. septembra. Pouk jako ovira pomanjkanje potrebnih šolskih reči v rokah učencev. Da bi se temu prišlo v okom, sklenil je šolski svet, da bode odsihdob na svoje troške kupoval večino za šolo potrebnih reči in sicer za vse učence. Ta sklep bode pouk gotovo jako podpiral in pospeševal.

Šeststoletnica.

Spomin, da so deželi Štajersko in Kranjsko že 600 let pod vladavo slavne habsburške rodovine se je tukaj prav lepo in dostojno obhajal. Potrební denar zbiral se je po prostovoljnih doneskih in da si je župnija mala, se je vendar v kratkem toliko nabralo, da se je zamogla slovesnosti prav primerna veselica prirediti.

Med otroci pa je zavladalo veliko veselje, ko so slišali, da se namerava napraviti veselica. Takoj so začeli viti vence, s katerimi so okinčali cesarski podobi, zastave in tudi sebe.

Ko je napočil 2. dan julija, prihajali so otroci že za rana v šolo, vsi praznično oblečeni, dekleta deloma bela in z venci na glavi, dečki pa s šopki na prsih okinčani.

Ob osmi uri podali smo se v cerkev, kjer je župnik J. Sorglechner služil slovesno sv. mešo. Otroci pa so prav lepo peli cesarsko in zahvalno pesem. Tudi mnogo župljanov je bilo v cerkvi navzočih.

Po sv. meši postavili so se otroci pred šolo, kjer so se uredili. Dečki nositelji zastav, 3 štajerske, 2 habsburški in 1 avstrijska, imeli so poprek čez ramo pripete vence. Ravno tako je bil okinčan tudi učencee (Henrik Karničnik) ki je nosil na visokem drogu „cesarsko darilo“ v vencu viseč lepo obrobljen tolar v vrednosti dveh goldinarjev.

Belo oblečena, z venci in šopki mično okinčana dekleta vzela so na svoje rame na krasno ovenčanih nosilih cesarski podobi. Druge, ki nosile so spominsko podobo, visečo na lepo okinčanej palici; srednja — Neža Ladinik — nosila je podobo, ob desni in levi pa sta jo spremljali dve tovavšici držeči konca lepega od vrha do tal visečega venca.

Ko je bilo vse v redu, se zapoje še enkrat cesarska pesem. Potem v lepem sprevodu odrinemo proti A. Gassnerju, načelniku šolsk. sveta. Od tam smo šli skozi vas, dalje po travniku do tovarnice in zopet nazaj. Celi pot spremljal nas je harmonist, kateri se je bil nalašč za ta namen najel. Ob 10. uri dospeli smo nazaj k Gassnerju.

Cesarski podobi obesita se na steno, zastave pa vtaknejo v zemljo ob robu prostora, na katerem se je vršila veselica.

Pređen se začne veselica, učenci še enkrat razoglavi zapoje cesarsko pesem.

Ko si otroci nekoliko odahnejo, s kruhom in pijačo okrepečajo, prično se igre. Ubijali so lonce, skakali v vrečah, igralo kolo i. t. d.

O 12. uri posedejo se vsi okolo miz ter se z juho in telečjo pečenko pogosté.

Po dokončanem obedu pričela se je hoja po drevesu. Olupljeno smrekovo drevo se je tako poševno položilo, da je bilo ob rtini v zemlji pritrđjeno, vrh pa mu je bil poln pomeranč, fig, shrambic, robcev in raznih drugih reči. Kdor je srečno prišel do vrha, smel je eno reč vzeti. Koliko je bilo smeha, kadar je kateremu spodrknilo, koliko veselje tistega, ki je srečno kaj dobil. Vrh pa je tako polagoma zgubil svoje dragocenosti.

Na to se vstavijo učenci v krog in župnik J. Sorglechner razdeli med nje 100 slavnostnih knjižic „habsburški rod“. Potem pa povzame nadučitelj besedo ter v kratkem razloži pomen današnje veselice. Priredili smo, pravi, današnjo slovesnost, v spomin 600letnice preslavne habsburške vladarske hiše, kakor naši prededji, ki so polnih 600 let s presvitlo vladarsko hišo v neomahljivi zvestobi žalost in veselje delili, tako hočemo storiti tudi mi njih potomci. Zlasti pa je danes tudi naš namen, da tem potom tudi že v mladini vzbujamo pravo, odkritosrečno ljubezen do presvitile vladarske hiše, da bode tudi ona pripravljena za njo darovati vse, kar ima, blago in kri.

Pa še drugi način je, s katerim nam je možno oslavití našo deželo in s tem tudi njenega vojvoda presvitlega cesarja. To se bode zgodilo, ako deželo polagoma spremenimo v lep sadovni vrt, kar bomo dosegli po skrbni in marljivi gojitvi sadjereje. Da bi pa tudi mladina zgodaj začela v to svrhu delovati, da bi več veselja do sadjereje dobila, zato bodo tisti učenci, ki kažejo posebno

veliko veselje do te tako lepe in koristne stroke kmetijstva, prejekali cesarsko darilo. Prvi, ki to darilo dobi, je učencec Fr. Witzman.

Po teh besedah vzame šolski načelnik Anton Gassner tolar, ter ga dotičniku na prsa pripné.

Nadučitelj pa učence še enkrat opominja, da se za to častno darilo vsak kolikor je le mogoče poganja ter končno trikrat zakliče: „živio! cesar in vsa habsburška rodovina“, kar so tudi vsi navzoči storili.

Ob 4. uri popoldne odpustili so se otroci domov. Drugi gostje pa, katerih se je bilo mnogo zbralo iz bližnje okolice in iz trga sv. Lovrenca ostali so do poznega večera vkupaj ter so se prav dobro imeli.

Tako je minul ta dan, na katerega se bodo gotovo vsi navzoči, otroci še v poznih letih, z veseljem spominjali.

Izmej časnikov sta to veselico opisala „Marburger Zeitung“ z dné 8. jul. 1883 šte. 81 in pa „Slov. Gospodar“ z dné 12. jul. 1883 šte. 28 stran 228. Dotični številki imenovanih listov hranita se v šolskem arhivu.

Razne stvari.

To leto prijala je šola dve prav lepi in okusni podobi „Njih Veličanstev cesarja Franca Jožefa I. in cesarice Elizabete“ v širokih, pozlačenih okvirih. Prepustil jih je vodja fabrike za srpe za mali znesek 4 gld.

Podoba „Rudolf Habsburški“ podeli svojima sinovoma Štajersko in Kranjsko“ omislila se je v vedni spomin šeststoletnice Habsburžanov.

Sliko „Nadvojvoda Ivan“ podaril je šoli okrajni šolski svet.

Učila se letos niso nikaka kupila. Le podobo, katera ti kaže načine, kako je cepiti drevesa je šoli poklonila štajerska kmetijska družba.

Malo zbirko kamenov, kakeršnih je v tej okolici najti, napravil je nadučitelj.

Rojstni dan Njih Veličanstva cesarja 18. avgusta in pa god cesarice Elizabete sta se po navadi obhajala.

Dné 9. julija, ko je Njih Veličanstvo cesar Franc Jožef I. sè svojim najvišjim pohodom Maribor počastil, ni bilo pouka. Mnogo ljudi, med njimi učitelji in dosti učencev podalo se je v Maribor Njih Veličanstvo pozdravit.

Šolsko leto se je sklenolo dné 20. marca, pričelo pa dné 27. marca.

Ob sklepu prvega polletja dné 12. septembra bila je skušnja, pri kateri je bil navzoč načelnik šolsk. sveta Anton Gassner, dr. Jožef Pajek, gimn. profesor v Mariboru, župnik in drugi.

Počitnice so trpele od 12. septembra do 3. novembra, s katerim dnem se je pouk zopet pričel.

Visoko ministerstvo za uk in bogočastje je letos odredilo, da ima v prihodnje vseh vernih duš dan (2. nov.) biti pouka prost.

Dné 7. maja je tukaj birmoval lavantinski škof, radi česar ta dan ni bilo pouka.

Za šolske potrebe se je letos porabilo 222 gld. 13 kr,

† Janez Kocmut.

Dné 19. marca umrl je v Rušah Jan. Kocmut bivši učitelj v Puščavi. V Mariboru izhajajoči šolski list „Popotnik“ šte. 7. z dné 10. aprila 1883 piše v svojem nekrologu tako-le:

„Mesca maja (7.) je prišel drugokrat za proyizorja v Puščavo, kjer je bil dné 20. jul. 1853. l. stalnim učiteljem potrjen.

Tukaj je imel jako težavno delo. Ker je leta 1852. šola in duhovnišče do tal pogorelo, najela je občina, za čas, da se zgradi novo šolsko poslopje, šolsko izbo pri cestnem pekarju. S koliko težavo je poučeval v krèmi, kjer se je neprestano popivalo, kričalo in na takališči igralo, pripovedoval je večkrat sam. Pa vkljub vsem tem nezgodam se je stavljenje novega poslopja od leta do leta odlašalo. Kocmut se je na vso moč trudil, da se storè potrebni koraki v stavljenje šolskega poslopja; ko pa vidi, da vse nič ne izda, sestavi prošnjo do Njih Veličanstva. To prošnjo podpisal je on, in, kakor pravi, vsi njegovi ljubi učenci. Odgovor na to je bil stavbinski navod, (komision), ki je

čez tri tedne l. 1856 v največjeji zimi prišel iz Gradca, da ogleda in presodi razmere.

Čez leta dni 20. jul. 1857, začelo se je staviti novo poslopje, katero se je do jeseni 1858 dodelalo. Dne 3. novembra 1858 preselil se je J. Kocmut v svoje novo stanovanje. Pa le kratko časa je tukaj prebival, kajti je bil premeščen v Ruše, kamor je 22. decembra 1858 odšel. V Puščavi je služil ravno 6 let, v Rušah pa 24 let in 29 dni.

Mladina izgubila je z njim učitelja blagega srea, učitelji pa prijaznega in odkritosrčnega prijatelja. Posebno pa nam je povdariti, da je bil pokojnik ves čas svojega življenja zvest sin svojemu narodu, ter se je tudi trudil mu do večje veljave in sreče pripomoči.

V svojem narodnem prepričanju ni nikdar omahoval, ter si je tako ohranil do zadnega diha čist, neoskrunjen in posneme vreden značaj.“

„Bodi mu zemljica lahka!
Bodi mu blagi spomin!“

1884.

Šolsko leto se je pričelo dne 16. aprila sê slovesno sv. mešo.

Poučevalo se je vse leto celodnevno.

Za šolo sposobnih otrok je bilo 134, obiskajočih pa 131. Dva se radi telesne slabosti nista v šolo sprejela. Kakih 25 učencev je šolo bolj ali manj obiskovalo neredno. Radi malomarnega šolskega obiskovanja so se morale 4 stranke kaznovati.

V sadjereji so se poučevali vsi učenci II. razreda, in večji I. razreda. V vrtu je letos čez 1400 cepljenih dreves, mnogo pikiranih in semenskih divjakov. Drevesnice po župniji so se za dve pomnožile. Sê šolskim vrtom vred je sedaj 7 drevesnic v župniji.

Prav dobro uredjeno in dobro zagnojeno drevesnico si je letos napravil Jožef Korman mlajši, (Pergauerjev), kateremu se je toraj lep nožič v pripoznanje podaril.

Dne 5. avgusta je šolski nadzornik Fr. Robič šolo nadzoroval.

Dne 13. septembra se je šolsko leto sê skušnjo, pri kateri je bilo več župljanov nazočih, končalo. Pridnejši otroci prijeli so darila, katera je oskrbel župnijski provizor Vincenc Baumann.

Izmej učil so se omislile J. Eichler-jeve predloge v risanje, II. del.

Šolarska knjižica pa se je to leto zdatno pomnožila in to posebno po velikodušnem daru Vincenca Bauman, kateri je razun več različnih knjig tudi lepo število „Vrtčevih“ letnikov šoli prepustil. Šolarska bukvarnica šteje sedaj 70 del v 78 zvezkih.

Krajni šolski svet je imel 2 seji, prvo dne 7. februarja, drugo dne 18. septembra.

Za šolske potrebe se je potrošilo 210 fl.

Rojstni dan

Njih Veličanstva, premilega cesarja in deželnega očeta obhajali smo slovesno. Ob 8. uri v jutru zbrali so se otroci, vsi lepo oblečeni v šolskih prostori, od koder so se potem podali k slovesni sv. meši. Po meši vzeli so učenci pripravljene zastave, štajerske, avstrijske in slovensko, ter so se spremeljani od učiteljstva podali k Trnekovi kapelici. Tukaj, rekli bi na najlepšem prostoru cele župnije, so se otroci v prijetnej senci krog kapelice stoječih prijaznih lipic raznovrstno kratkočasili. Tudi so prepevali premile domače, rodoljubne pesmice, da se je daleč na okrog razlegalo. Ko pa Vincenc Baumann razloži pomen veselice, ter končno 3krat zakliče „Živijo!“ cesarju in cesarici, zadoneli so iz mladih in zdravih grl tako jasni in krepki glasi, da se je to slišalo daleč tje po dolini sv. Lovrenca.

Pačastil nas je tudi velecejnjeni železniški nadzornik v Mariboru Ladislav Dolkovski sé svojo cenjeno rodovino, kar nas je vse posebno veselilo.

Naj bi ta mala in nježna veselica tudi nekoliko v to pripomogla, da se v mladih sreih vzbuja in ohrani živo goreča ljubezen. in neomahljiva vdanost in zvestoba do našega milega cesarja, do mogočne Avstrije, pa tudi do premile naše slovenske domovine.

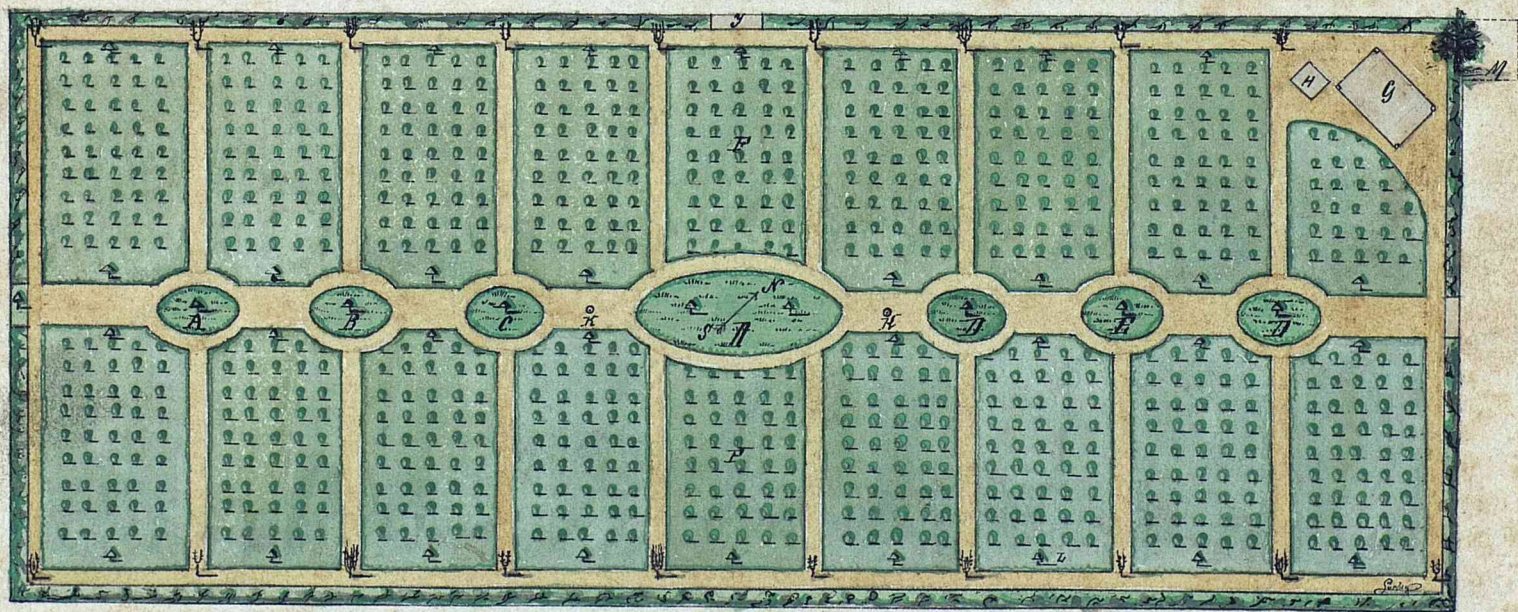
Da se je pa ta veselica pripraviti zamogla, v to so pripomogli Ivan Lamprecht, po domače Trnek, ki je radovoljno prepustil prostor pri svoji kape-lici, Vincenc Baumann, ki je podaril vino in druge drobnosti, kakor dobitke pri igrah in še drugi. Vsem tem ljubeznivim prijateljem mladine se tukaj do- stojna zahvala izreka.

PLAN
des
Schulgartens zu Maria Wüste

Errichtet 1882

A Kulturpflanzen
BC Gift u. Heilpflanzen
D Blumen
E Futterpflanzen

L Obstpyramiden
M Kumpast
P Bäumchenbeete
U Gartenlaube

H Vogelfutterplatz
J Bienenhäuschen
K Topfsolbäumchen

Seehöhe 344 m Flächenmaß 360 m².